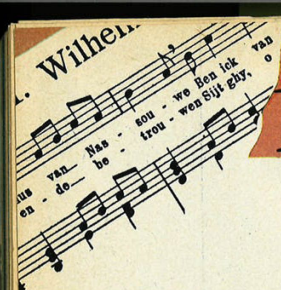

DEN VADERLANT GHETROUWE

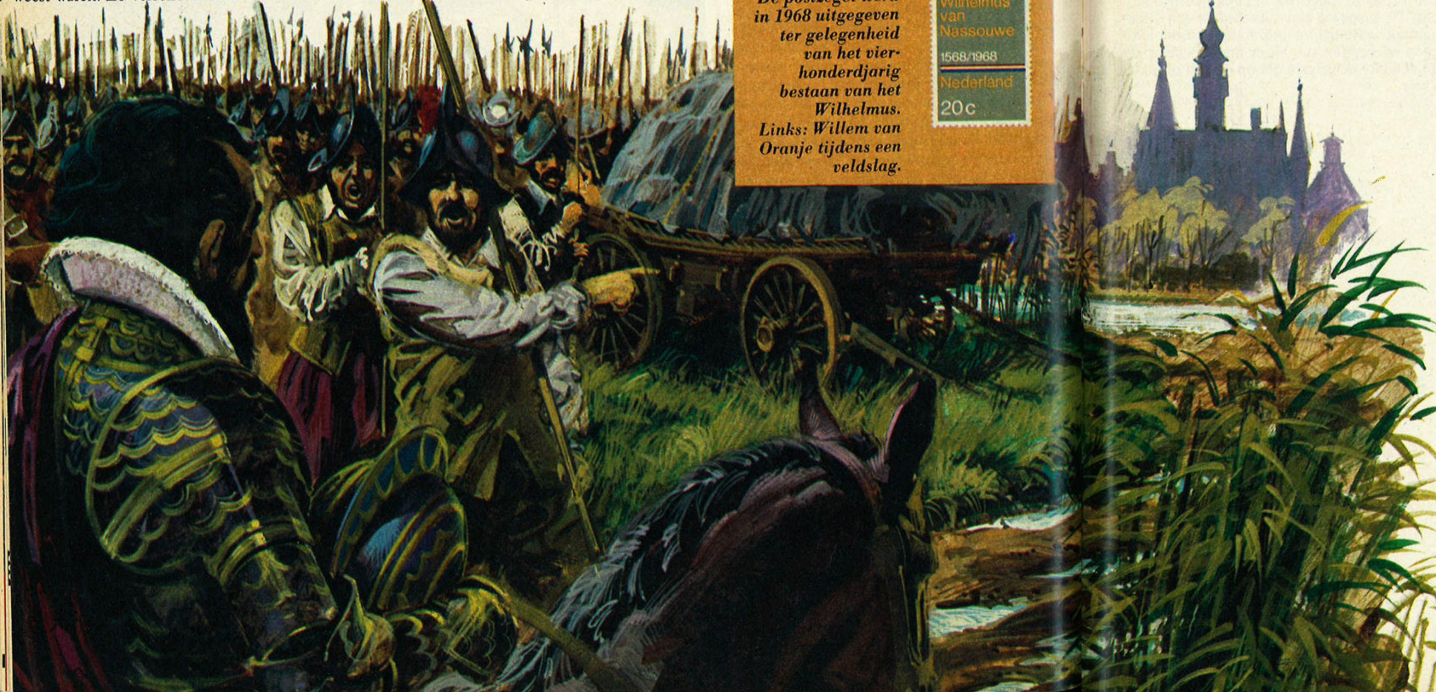
Waarom danken wij ons volkslied? In 1581 verscheen *Een nieu Geusen Lieden-Boeckken* en daarin werd voor het eerst de tekst van het Wilhelmus afgedrukt. En de melodie? Het Wilhelmus moest gezongen worden „na de wijze van Chartres”. Hoe die melodie klonk, werd duidelijk als algemeen bekend verondersteld. Het heeft echter eeuwen geduurd voor de deskundigen wisten welke melodie ermee bedoeld werd! Chartres, de Franse stad met zijn prachtige kathedraal uit de dertiende eeuw, werd in 1568 — tijdens de tweede Franse godsdienstoorlog — belegerd door de stamvader van het geslacht Condé, Lodewijk I. Op deze belegering werd een spotlied gemaakt — dat was het wijze van Chartres.

Is het niet wat ongelofwaardig dat een liedje uit 1568 in 1581 nog zo bekend was, dat men er naar kon verwijzen? Nee, want het was de gewoonte bij het samenstellen van liederboeken ook liedjes op te nemen die populair geëest waren. Zo verscheen er in 1574 — dus

midden in de periode 1568-'81 — een verzameling rederijkersverzen — *Deuchdelijcke Solutien, gesolueert by vele ingenieuse Componisten*. Hierin prijkt het lied *O Godt, hoe wonderlijcken*, met als opschrift *Een liedeken op de wijze van Conde*. De melodie, die erbij staat, lijkt veel op die uit het Geuzenliedboek uit 1581. Hoogstwaarschijnlijk is dit lied dan ook de oorsprong van de Wilhelmusmelodie. In 1626 verscheen in de *Nederlantsche Gedenck-Clanck*, samengesteld door Adriaen Valerius, een versie, die tot ons nationale volkslied is geworden. Het lied was in de loop der jaren bewerkt, meerstemmig gemaakt en gearrangeerd voor allerlei instrumenten. Al is de melodie dan ontstaan als volksliedje, de tekst is allerminst een aangelegenheid van het gewone volk geweest. In de verwarde jaren die het voorspel van de tachtigjarige oorlog vormden, vond ons volk als het ware zijn identiteit. De opstand tegen de Spaanse overheersing was begonnen als een oppositie, die als doel had het behoud van bezworen privileges, en niet het losmaken van de band met de vorst. Maar het een was niet met het ander te rijmen: in opstand zijn tegen de koning en hem niettemin als zodanig blijven erkennen. Zo was de afzwering van Filips II van Spanje een logisch uitvloeisel van de opstand, maar in die tijd toch een ongehoord feit, want het

koninklijk gezag gold als van God geschonken en dus als onaantastbaar. De mensen die de afzwering verdedigden, deden dit dan ook anoniem en in dit licht bezien, is het begrijpelijk dat de dichter van het Wilhelmus zijn naam niet onder het lied heeft gezet. Iemand uit de naaste omgeving van prins Willem van Oranje heeft met het lied een verdediging, een rechtvaardiging, willen schrijven voor die afzwering — de beweegredenen van de Prins om hierin voor te gaan. Dáárop is de tekst van het Wilhelmus gebaseerd. Vermoedelijk is Philips van Marnix, heer van Sint Aldegonde, de dichter geweest, maar men heeft dit nooit kunnen bewijzen. Marnix had theologie gestudeerd in Genève, hij was bijbelvertaler, pamfletenschrijver en dichter. Hij bezat alle talenten voor het schrijven van een tekst als die van het Wilhelmus. Marnix was een der vertrouwde raadgevers van de Prins. Hij had wel onder het oude Habsburgse gezag willen blijven, mits dit maar vrijheid van godsdienst had verleend. Deze houding kan hem een zo uitgebreide rechtvaardiging in de pen hebben gegeven. Het werd een gedicht van vijftien strofen,

De postzegel werd in 1968 uitgegeven ter gelegenheid van het vierhonderdjarig bestaan van het Wilhelmus. Links: Willem van Oranje tijdens een veldslag.

waarvan de beginletters de naam „Willem van Nassov” vormen — een zogenaamd acrostichon.

De naaste omgeving van de dichter kende diens identiteit natuurlijk wel. Een vriend van Marnix was Lucas de Heere, een Gentse schilder en dichter, die tevens de secretaris van Marnix was. Lucas de Heere heeft het ontwerp gemaakt voor een deel van een wandtapijt dat Willem van Oranje aan Catharina de Médicis wilde geven als een politiek geschenk. Marnix was aangewezen om naar Frankrijk te reizen en het tapijt over te dragen. Het ontwerp van het wandtapijt moest natuurlijk vleiend zijn voor Catharina, een vijandin van Spanje. Het stelt een lange stoet voor van tientallen personen, die zich zigzagsgewijs voortbewegen — vooraan de Spanjaarden (onder anderen Filips II) en daarachter, alsof ze de Spanjaarden voor zich uit drijven, de Fransen, met in hun midden Catharina in haar draagstoel. Afzijdig van deze voorstelling staan rechts op de voorgrond, bijna levensgroot, drie mannen. Een van hen is Marnix, die met de linkerhand wijst op de beide personen voor hem: de „broeders hoog

Vermeêden van den Prins van Oranje, door Balthasar Gerbards, in den Jaare 1584. te Delft.

van Namen’ die in het Wilhelmus worden genoemd, namelijk Adolf van Nassau, in 1568 bij Heiligerlee gesneuveld, en Lodewijk, die in 1574 bij Mook op het slagveld het leven liet. Alleen een ingewijde had deze combinatie kunnen maken en Lucas de Heere heeft op zijn eigen manier hiermee het geheim van het auteurschap van het Wilhelmus prijsgegeven.

De „broeders hoog van Namen” worden genoemd in de vierde strofe van het Wilhelmus: *Lijf en goed al te samen/ Heb ick u niet verschoont./ Mijn Broeders hoog van Namen/ Hebbent u oock vertoont./ Graef Adolff is gebleven./ In Vrieslandt in den Slach./ zijn Siel int eeuwigh Leven/ Verwacht den Jongsten dach./*

STROFEN VAN HET WILHELMUS

I
Wilhelmus van Nassouwe
Ben ick, van Duytschen bloet,
Den Vaderlant ghetrouwe
Blijft ick tot inden doet;
Een Prince van Oraengien
Ben ick, vrij, onverveert,
Den Coninck van Hispaengien
Heb ick alijt gheëert.

VI
Mijn Schild ende betrouwen
Sijt ghy, o Godt mijn Heer,
Op u soo wil ick bouwen
Verlaet my nemmermeer;
Dat ick doch vroom mach blijven
U dienaer taller stondt,
Die Tyranny verdrijven,
Die my mijn hert doorwondt.

XI
Als een Prins op gheseten
Met mijner Heyres cracht,
Vanden Tyran vermeten
Heb ick den slach verwacht;
Die by Maestricht begraven
Bevreesde mijn ghewelt,
Mijn Ruyters sachmen draven
Seer moedich door dat Velt.

XIV
Oorlof mijn arme Schapen
Die zijt in grooten noot,
U Herder sal niet slapen
Al zijt ghy nu verstroyt;
Tot Godt wilt u begheven,
Sijn heylsaem Woort neemt aen,
Als vrome Christen leven,
Tsal hier haest zijn ghedaen.